

Toksik Erkeklik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Münevver Başman

Marmara Üniversitesi, Dr. Öğr. Üyesi

[ORCID: 0000-0003-3572-7982](https://orcid.org/0000-0003-3572-7982)

munevver.rock@gmail.com

Senanur Turgut

Marmara Üniversitesi

[ORCID: 0009-0009-3552-0333](https://orcid.org/0009-0009-3552-0333)

senanurturgutt@gmail.com

Kader Serezli

Marmara Üniversitesi

[ORCID: 0000-0002-8771-1555](https://orcid.org/0000-0002-8771-1555)

kaderserezli.academic@gmail.com

Öz

Toksik erkeklik; erkeklerin baskınlığını, kadınların değersizleştirilmesini, homofobiyi, şiddeti teşvik eden, tutucu erkek özellikleridir. Toplumun erkeklerle yüklediği davranış kalıplarını ve erkeklerin bu davranış kalıplarına uygun hareket etmeye çabalarırken kendilerine ve çevrelerine verdikleri zararların tümü şeklinde tanımlanabilir. Bu araştırmanın amacı erkeklerde toksik erkekliği değerlendirecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubu, 18 yaş ve üzeri 407 erkekten oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşaması olan Açıklayıcı Faktör Analizinde (AFA) 299, ikinci aşaması olan ölçüt geçerliğinde ise ilk aşamadan bağımsız 108 erkeğin verisi kullanılmıştır. Açıklayıcı faktör analiziyle ölçme aracının üç alt boyut (Baskınlık, Güç, Kırılganlık) ve 32 maddeden oluştuğu sonucuna ulaşılmış ve üç faktörlü ölçeğin toplam varyansı %48.93 açıkladığı görülmüştür. Ölçek için iç tutarlık katsayıları incelenmiş ve toplam ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Ölçek son haline getirildikten sonra geçerlik çalışması için Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeğinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde geliştirilen Toksik Erkeklik Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bulgular Toksik Erkeklik Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, ölçek geliştirme, toksik erkeklik, toplumsal cinsiyet, güvenilirlik

•••••

Geliş tarihi: 4 Nisan 2023 • Kabul tarihi: 17 Ocak 2024

•

Araştırma Makalesi

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • 16(1) • 83-109

DOI: 10.46655/federgi.1276555

Development Of The Toxic Masculinity Scale: A Study Of Validity And Reliability

Münevver Başman

Marmara University

[ORCID: 0000-0003-3572-7982](https://orcid.org/0000-0003-3572-7982)

munevver.rock@gmail.com

Senanur Turgut

Marmara Üniversitesi

[ORCID: 0009-0009-3552-0333](https://orcid.org/0009-0009-3552-0333)

senanurturgutt@gmail.com

Kader Serezli

Marmara Üniversitesi

[ORCID: 0000-0002-8771-1555](https://orcid.org/0000-0002-8771-1555)

kaderserezli.academic@gmail.com

Abstract

Toxic masculinity is socially regressive male characteristics that foster male dominance, devaluation of women, homophobia, and violence. It can be defined as the behavior patterns that society imposes on men and all of the harm that men inflict on themselves and their environment while trying to act in accordance with these behavior patterns. The aim of this research is to develop a valid and reliable measurement tool that will measure toxic masculinity. The study group of the research consists of 407 men aged 18 and over. In the first stage of the study, Exploratory Factor Analysis was performed, data from 299 men was used, and in the second stage, criterion validity, data from 108 men was used. As a result of exploratory factor analysis, it was concluded that the measurement tool consisted of three sub-dimensions (Dominance, Power, Vulnerability) and 32 items and it was seen that the three-factor scale explained 48.93 % of the total variance. The internal consistency coefficients for the scale were examined and the Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the total scale was found to be .95. After the scale was finalized, the Gender Roles Attitude Scale was used for validity study. When the data obtained were examined, it was observed that there was a high level, positive and significant relationship between the Toxic Masculinity Scale and the Gender Roles Attitude Scale. Findings indicate that the Toxic Masculinity Scale is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Gender, manhood, scale development, toxic masculinity, reliability

•••••

Arrival date: 4 April 2023 • Acceptance date: 17 January 2024

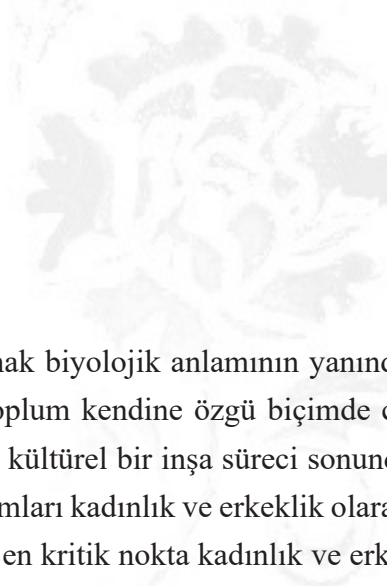
•

Research Article

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • 16(1) • 83-109

DOI: 10.46655/federgi.1276555

Giriş

Kadın ya da erkek olmak biyolojik anlamının yanında kültürel olarak da bir anlama sahiptir. Her toplum kendine özgü biçimde cinsiyetlere çeşitli roller tanımlar. Toplumsal ve kültürel bir inşa süreci sonunda doğuştan gelen kadın ve erkek cinsiyet kavramları kadınlık ve erkeklik olarak bir yapılanmaya girer. Cinsiyet kavramına ait en kritik nokta kadınlık ve erkeklik ile ilgili yaygın ve köklü inanışlardır (Bora ve Üstün, 2005). Connell'e (1989) göre, tüm dünyada işleyen bir "küresel cinsiyet düzeni" vardır ve bu düzen erkeklerin kadınlardan güçlü olması, kadınları tahakküm altına alması temeli üzerine oturtulmuştur. Erkeği üstün görme belirli toplumlara özgü bir durum değildir. Bu küresel yapı tüm toplumları içermektedir. Yalnızca her toplum, kendi dinamikleri ve kendi özel tarihi geçmişleri ile şekillenen "cinsiyet düzenleri" geliştirmektedir. Türkiye bağlamında ataerkil bir sistemin egemen olduğu görülmektedir. Ataerkil sistem, bir taraftan erkek egemenliğini ön plana çıkarırken bir taraftan da erkeklere yüklediği "imkânsız" birtakım niteliklerle erkeklerin üzerinde

yıkıcı etkilere sahiptir (Çelik, 2016). Ataerkil kültür; erkeklerin kadınlara göre daha güçlü, baskın ve daha fazla güce sahip olduğu, daha zayıf görülen kadınların fiziksel ve duygusal olarak kolayca incinebileceği görüşünü de oluşturmaktadır (Jufanny ve Girsang, 2020).

Türkiye’de ataerkil bakış açısı ve geleneksel tutumlar oldukça yavaş bir şekilde değişim göstermektedir. Erkek egemen yapı hayatın pek çok alanında kadınlar üzerinde gücünü göstermeye ve hâkimiyet kurmaya devam etmektedir. Ataerkil toplumsal cinsiyet sisteminde kadından ve erkekten beklenen davranış ve görevlerin farklı özellikleri, kadınları birçok yönden sınırlarken, erkeklerin özgürlüğünü, görünürlüğünü ve üstünlüğünü pekiştirmektedir (Çelik, 2016). Bu durum ataerkil sistemden kaynaklanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olmaktadır. Gündelik toplumsal ilişkilerde yer alan süreçlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesinde ya da bu durumun değişmesinde güçlü bir role sahip olduğu ifade edilebilir (Ridgeway, 2011).

Erkeklik kavramı; içinde bulunulan zamana, mekâna, tarihe ve kültüre göre farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte farklı özellikler barındırdığından sadece bir tür çeşitlilik ve karmaşa olarak üzerinde çalışılabilir (Horzum, 2018). Erkeklik üzerine yapılan çalışmaların çok eskiye dayanmadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet tartışmaları 1970’li yıllarda Amerika ve Avrupa’da ortaya çıkan yeni sayılan bir araştırma alanıdır (Erol 2004). Bu yıllarda erkeklik çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edebilecek çalışmalar, erkeklerin özgülleşmesi üzerine yapılanlardır. Goldberg (2010), “Erkek Olmanın Tehlikeleri” adlı kitabında erkeklerin hayatlarını denetim ve kontrol altında sürdürdüklerini belirtmiştir. Carrigan vd.’ne (1985) göre bu dönemde erkeklikle ilgili yürütülen çalışmalar erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısını ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini psikolojik açıdan incelemeye odaklanmıştır. Yine bu yıllarda kadın ve erkek arasındaki farklılıkların doğal farklılıklardan ziyade toplumsal olarak inşa edilen bir durum olduğunu gösteren sosyal

bilimsel araştırmalar ortaya çıkmaya başlamıştır (Messner, 2000).

Erkeklik çalışmaları 1980'lerin başlarında tek bir tip erkeklik modelinin olmadığını vurgulayan, biyolojik indirgemeci yaklaşımı reddeden bir dönem ile devam etmiştir (Akça ve Tönel 2011). Tek bir erkek modelinin olmadığının, farklı erkeklik modellerinin olduğunu vurgulayan Connell (2017); heteroseksüel, beyaz, orta yaşlı, orta sınıf gibi temel özelliklere sahip "hegemonik erkeklik" terimini ortaya atmış, hegemonik erkeklik özellikleri dışında bulunan erkeklik modellerini tartışmaya sunmuştur. Ancak hegemonik erkeklik tanımını sınırlı, sabit bir karakter tipi olarak ifade edilmesi sosyologlar tarafından eleştirilmiştir (Scott ve John, 2015). Connell ve Messerschmidt (2005) eleştiriler üzerine sabit bir karakter tipini ima eden kullanımları reddettiklerini ifade eden bir çalışma daha paylaşmışlardır. Hegemonik erkeklik; cinsiyet hiyerarşisini, erkeksi gruplaşmaların coğrafyasını, toplumsal şekillenme süreçlerini ve erkeklik çeşitlerinin psiko-sosyal dinamiklerini içerecek şekilde yeniden formüle edilmiştir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Messerschmidt (2018) hegemonik erkeklığin metodolojik olarak yeniden kavramsallaştırılmasını ele almıştır ve hegemonik erkeklığin yerel, bölgesel ve küresel düzeyde analiz edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Bu dönemde Connell'in *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (1987) ve *Erkeklikler* (1995) adlı kitapları erkeklik üzerine yapılan çalışmalara yön verici nitelikte olmuştur. İlerleyen yıllarda yapılan çalışmalarda farklı erkeklik modelleri incelenmiş ve erkeklik "toplumsal inşa" kavramı ekseninde ele alınmıştır (Sancar, 2009). Baskı ve şiddete maruz kalan eşcinsel erkekler ve diğer grupların farklı erkeklik biçimleri, 1990'lı yıllar ve sonrasındaki dönemde vurgulanmaya ve görünürlük kazanmaya başlamıştır (Hacısoftaoğlu ve Koca, 2011).

Vandello vd. (2008) de erkeklığin zor kazanılıp kolay kaybedildiğini belirterek erkeklıği kırılğan ve zayıf bir statü olarak tanımlamış ve erkeklığin bu yapısını "kırılğan erkeklik kuramı" (*precarious manhood thesis*) çerçevesinde

incelemiştir. Erkeklik statüsünü kaybetme tehlikesini hissetmek, “kılıbık”, “kadınsı” ya da “gey” olarak tanımlanma ihtimali, erkeklerin kaygı ve stres yaşamasına sebep olmaktadır. İlkel toplumlara bakıldığında da erkekliğin, hayvan öldürme, sünnet olma veya vücutta çeşitli yaralar oluşturma gibi farklı davranış gösterileri ile kanıtlanan sosyal bir statü olduğu görülmektedir (Vandello vd., 2013). Modern toplumda erkek, toplumun “kadınsı” olarak etiketlediği her türlü davranış kalıbından uzak kalarak, maskülen davranışlarını arttırarak bunu göstermeye çalışır. Ayrıca erkekler erkekliklerini tehdit altında hissettiklerinde onu geri kazanmanın bir yolu olarak saldırganlığa yönelebilmekte, agresif olabilmektedir (Bosson ve Vandello, 2011; Vandello ve Cohen, 2008). Türkiye’de erkeklik pratikleriyle ilgili yapılan çalışmalar da erkekliğin kazanılması gereken ve kaybedilmemesi için sürekli çaba gösterilen bir statü olarak algılandığını desteklemektedir (Barutçu, 2013; Gedik vd. 2020; Türkoğlu, 2019; Yalçın ve Tanrıverdi, 2018).

Günümüzde ortaya çıkan ve giderek yaygınlaşan yeni bir kavram ise “toksik erkeklik”tir (*toxic masculinity*). Toksik erkekliğin en geniş ve açıklayıcı tanımını Kupers (2005) hapishanede bulunan erkekler üzerinde yaptığı çalışmasında yapmıştır. Kupers’a göre toksik erkeklik; tahakküm içeren, kadınların değersizleştirilmesine sebep olan, homofobiyi ve şiddeti teşvik eden tutucu erkek davranış özelliklerinin bir araya gelmesidir. Kupers toksik erkekliği, hegemonik erkekliğin başkalarına tahakküm kurmayı teşvik eden ve sosyal olarak yıkıcı olan yönlerinden inşa edildiğini belirtmiştir. Sporda kazanmak, işte başarılı olmak, ailenin geçimini sağlamak gibi olumlu arayışlar da hegemonik erkekliğin yönleridir ancak bunlar zararlı değildir. Toksik erkeklik, hegemonik erkekliğin bir alt kümesi olmakla birlikte kadın düşmanlığı, homofobik görüşlere hükmetme ve homofobik görüşleri destekleme dürtüsü olarak tanımlanabilir; bunu yapmak için de sosyal olarak yıkıcı davranışların kullanılmasıyla karakterize edilir (Parent vd., 2019). Toksik erkeklikteki “toksik” sözcüğü, bu kavramı oluşturan uygulamaların ve

söylemlerin zararlılığını ifade etmektedir (Sculos, 2017).

Toksik erkeklik kavramına göre davranmakta olan erkeklerde en net gözlemlenen davranış; erkekliklerine karşı bir tehdit gördüklerinde öfke ve saldırganlıkla hareket etmeleridir. Toksik erkeklik; kompulsif tahakküm, empati kuramama, kırgınlık, düşük duygusal zeka, sahiplenme, kıskançlık, kırılğan erkeklik gururu, feminizme ve kadınlara yönelik olumsuz tutum gibi durumlarla kendini göstermektedir (Whitehead, 2021). Toksik erkeklik, erkekliğin sınırlarını belirlerken kadınlar üzerindeki eril kontrolü de vurgulamaktadır. Sahiplenici, kısıtlayıcı tutumu normalleştirmektedir.

Yurtiçi alan yazında, toksik erkeklik kavramını değerlendiren sadece bir ölçme aracının olduğu görülmektedir. Soysal'ın (2022) toksik erkeklik üzerine geliştirdiği bu ölçme aracının alt boyutları; erkek üstünlüğü, cinsellik ve cinsiyetçilik, güçlülük ideali, düşmanca cinsiyetçilik, duygusal katılıktır. Bunun dışında toplumsal cinsiyet algısını değerlendiren (Altınova ve Duyan, 2013; Bakioğlu ve Türküm, 2019; Sariçam ve Sığın, 2020; Uçan ve Baydur, 2016; Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011) ya da kırılğan erkeklikle ilgili çalışmalarda geliştirilen (Türkoğlu, 2013; 2019) ölçme araçlarına rastlanmıştır. Toksik erkeklik, toplumsal cinsiyet algısı ve kırılğan erkeklikle bağlantılı olmasına rağmen sadece bunları içermez. Toksik erkeklikle ilişkilendirilen normlar, inançlar ve davranışlar genel olarak; aşırı rekabetçilik, her şeyin üstesinden tek başına gelinebileceği inancı, şiddete yönelik eğilim veya şiddeti yüceltme, şovenizm, cinsiyetçilik, kadın düşmanlığı, katı cinsel/cinsiyet kimliği kavramları ve roller, heteronormativite, kadınlardan cinsel ilgi görme hakkı, kadınların cinsel nesneleştirilmesi ve kadınların çocuklaştırılmasıdır (Sculos, 2017).

Toksik erkeklik dünyada ve ülkemizde araştırmalara yakın zamanda girmiş, tartışmaya açık ve anlaşılması güç bir kavramdır. Toksik erkeklik yalnızca kadınlar açısından olumsuzluk yaratmakla sınırlı kalmamaktadır,

erkeklerin kendilerine de zarar vermesine sebep olmaktadır. Toksik erkeklik sağlıksız alışkanlıkları yüceltmektedir. Öz bakımın kadınlar için olduğu, erkeklerin fiziksel olarak sınırlarını zorlaması gerektiği düşüncesi bu duruma örnek gösterilebilir. Toksik erkeklik, kendilerini fiziksel olarak zorlamanın yanında erkekleri doktora gitme fikrinden de uzaklaştırmaktadır. Erkekliğe ilişkin güçlü inançları olan erkeklerin koruyucu sağlık hizmetleri alma olasılığının, erkeliğe karşı daha ılımlı inançlara sahip olan erkeklerin yalnızca yarısı kadar olduğunu göstermektedir (Springer ve Mouzon, 2011). Toksik erkeklik, önleyici tedaviden kaçınmanın yanında zararlı alışkanlıkları da teşvik edebilmektedir. Erkeklerin, geleneksel kalıplara uyum sağlama seviyeleri ile aşırı alkol tüketme, tütün kullanma, sağlıklı beslenmekten kaçınma gibi zararlı davranışlarda bulunma olasılıkları arasında pozitif yüksek bir ilişki bulunmuştur (Mahalik, Burns ve Syzdek, 2007). Toksik erkeklik, aynı zamanda erkekleri ruh sağlığı desteği almaktan da uzaklaştırmaktadır. Örneğin toksik erkeklik bünyesi altında erkekler depresyon, kaygı vb. sorunları zayıflık olarak nitelendirip bir ruh sağlığı uzmanından destek almayı reddedebilmektedirler. Geleneksel erkeklik kalıplarını benimseyen erkeklerin, daha esnek cinsiyet kalıplarını benimseyen erkeklere kıyasla ruh sağlığı desteği alma konusunda daha olumsuz bir tutum sergilemektedir (Yousaf ve Popat, 2015). Tüm bu davranış ve düşünce kalıpları erkeklerin ruhsal ve fiziksel sağlığına zarar verebilir ve toplum için ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu bağlamda toksik erkeklik ölçeğinin yurt içi alan yazınına kazandırılmasının toksik erkeklik ile ilgili çalışmalara ışık tutacağına inanılmaktadır. Kadın ve erkek tüm bireylerin toplumda sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için toksik erkeklik konusunda farkındalık oluşturulması ve bunun için de toksik erkekliğin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelenerek olumsuz etkilerinin anlaşılması önem taşımaktadır. Belirtilen gerekçeler doğrultusunda bu araştırmanın amacı erkeklerde toksik erkekliği değerlendirecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir

Yöntem

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 18 yaş ve üzerinde olan 407 erkek oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk aşaması olan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) 299, ikinci aşaması olan ölçüt geçerliği ise ilk aşamadan bağımsız 108 erkekte olmaktadır. Çalışma grubuna ait veriler 2021-2022 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde toplanmıştır. Tabachnick ve Fidell'e (2001) göre örneklemin büyüklüğünün, ölçme aracındaki madde sayısının en az beş katı olması gerekmektedir. Bunun yanında Kline (1994), güvenilir faktörlere ulaşmak için 200 kişiden oluşan bir örneklemin de çoğunlukla yeterli olabileceğini, eğer faktör yapısı açık ve az sayıda ise bu sayının 100'e kadar indirilebileceğini, fakat daha güvenilir sonuçlara ulaşmak için örneklem sayısını arttırmanın faydalı olacağını belirtmektedir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler	AFA İçin Katılımcılar		Ölçüt Geçerliği İçin Katılımcılar	
	N	%	N	%
Yaş				
18-24	189	63.2	59	55.6
25-34	87	29.1	41	37
35-44	15	5	8	7.4
45-54	6	2	-	-
55 ve üzeri	2	0.7	-	-
Toplam	299	100	108	100
Eğitim Durumu				
İlkokul	2	0.7	1	0.9
Ortaokul	3	1	3	2.8
Lise	14	4.7	12	11.1
Ön lisans	36	12	9	8.3
Lisans	221	73.9	69	63.9
Yüksek lisans	20	6.7	12	11.1
Doktora	3	1	2	1.9
Toplam	299	100	108	100

AFA: Açıklayıcı Faktör Analizi

Tablo 1 incelendiğinde AFA işleminde 299 erkek katılımcının verilerinin kullanıldığı ve bu işlemde 18-24 yaş aralığında 189 kişi (%63), 25-34 yaş aralığında 87 kişi (%29), 35-44 yaş aralığında 15 kişi (%5), 45-54 yaş aralığında 6 kişi (%2), 55 yaş ve üzeri 2 kişi (%0.7) olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan erkeklerin eğitim seviyesi, 3 kişi doktora (%1), 20 kişi yüksek lisans (%7), 221 kişi lisans (%74), 36 kişi ön lisans (%12), 14 kişi lise (%5), 3 kişi ortaokul (%1) ve 2 kişi ilkokul (%0.7) düzeyindedir.

Ölçeğin ölçüt geçerliği çalışması için ilk aşamadaki çalışmaya (AFA) katılmamış olan 108 erkekten elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu gruptaki katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde 18-24 yaş arası 59 kişi (%55), 24-35 yaş arası 41 kişi (%37), 35-44 yaş aralığında ise 8 kişi (%7) olduğu görülmektedir. Ölçüt geçerliği çalışmasına katılan erkeklerin eğitim seviyesi 2 kişi doktora (%2), 13 kişi yüksek lisans (%12), 69 kişi lisans (%63), 9 kişi ön lisans (%8), 12 kişi lise (%11), 3 kişi ortaokul (%3), 1 kişi ilkokul (%.9) düzeyindedir.

İşlem

Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Çalışmaya başlamadan önce Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan çalışmanın etik yönden uygunluğuna dair gerekli izin alınmıştır (Onay Tarihi ve Onay Sayısı: 22.06.2022/05-34). DeVellis'e (2003) göre ölçek geliştirme aşamaları temel anlamda sekiz adımdan oluşmaktadır. İlk olarak, "neyi ölçmek istenildiği" net bir şekilde belirtilmelidir. Ölçülmek istenilen konunun kuramsal yapısı incelenmeli ve detaylıca ifade edilmelidir. İkinci adımda madde havuzu oluşturulmalıdır. Üçüncü adımda oluşturulacak ölçme aracının formatı

belirlenmelidir. Bu adımda ölçek türlerinden uygun görülenin tercih edilmesi gerekmektedir. Dördüncü adımda oluşturulan maddeler uzmanlar tarafından incelenmelidir. Sonrasında sırası ile madde geçerliğinin sağlanması, ölçeğin ilgili örnekleme üzerinde uygulanması, maddelerin değerlendirilmeden geçirilmesi ve ölçeğin son halinin verilmesi adımları izlenmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurularak toksik erkeklik ölçeğinin geliştirilme süreci şu şekildedir: Araştırma için öncelikle toksik erkeklik ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Ölçeğin ilk hali hazırlanırken toksik erkeklik kavramı ile ilgili makale ve kitaplar incelenip tezler taranmış, toksik erkeklığe ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Alanda kullanılan benzer nitelikte olabilecek diğer ölçekler de incelenmiştir. Araştırmalar ve incelemeler sonrasında toksik erkeklik kavramını temsil ettiği düşünülen bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere 70 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler oluşturulurken olumlu ve olumsuz madde sayılarının benzer sayıda olmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra maddelerin kapsam geçerliği için psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanından üç, ölçme değerlendirme alanından bir ve Türk dili ve edebiyatı alanından bir olmak üzere toplamda beş uzman görüşünden yararlanılmıştır. Yapılan tüm değerlendirmeler neticesinde ölçekteki bazı maddeler yeniden düzenlenerek, benzer nitelikte ifade olarak algılananlar ölçekten çıkarılarak toksik erkeklik kavramını en iyi şekilde temsil ettiği düşünülen ve 30'u olumlu, 8'i olumsuz olmak üzere toplam madde sayısı 38 olan beşli likert tipi bir ölçme aracı oluşturulmuştur.

Çalışma için Türkiye'nin farklı bölge ve eğitim düzeylerinden, çeşitli meslek gruplarından 330 erkekte veri toplanmıştır. Oluşturulan ölçeğin deneme formu 330 erkeğe google form aracılığıyla telefon ve elektronik posta üzerinden ulaştırılmıştır. Ölçek doldurulmadan önce çalışma grubuna araştırma ile ilgili bilgilendirmeler yapılmış olup kişilerin gönüllü katılım gösterdiklerine dair onamları alınmıştır. Toplanan verilerin 299'unun analizler

için uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmanın ilk aşamasında yer alan 299 erkek dışında 108 erkeğe de geçerlik çalışması için ölçeğin deneme formunun yanında “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” doldurtulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından toplumsal cinsiyet tutumlarını belirlemek amaçlanarak geliştirilmiştir. Ölçme aracı, 38 maddeden ve 5 alt boyuttan (eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü) oluşmaktadır. Ölçeğin toplam Cronbach’s Alfa iç güvenlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler incelendiğinde kayıp veri olmadığı görülmüştür. Veriler, SPSS-21 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin tek değişkenli ve çok değişkenli uç değerleri incelenmiştir. Çok değişkenli uç değer tespitinde Mahalanobis değeri kullanılmıştır. Veriler toplandığında 330 kişiden 11 kadarında tek değişkenli uç değer, 20 kadarında da çok değişkenli uç değer olduğu görüldüğünden veri setinden çıkarılmıştır. Geriye kalan 299 katılımcıyla analizlere devam edilmiştir.

Verilerin analizi yapılırken ilk olarak madde analizi yapılmıştır. Madde analizi için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan madde analizi sonucunda madde toplam korelasyon değerlerinin tüm maddeler için .30 ve üzerinde olduğu görülmüştür. Korelasyonu .30 ve üstü olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, .20-.30 değerleri arasındaki maddelerin zorunlu görüldüğü takdirde ölçekte kullanılabilceği, .20’den düşük maddelerin ise ölçekte kullanılmaması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2019). Buna göre yapılan madde analizi sonucunda tüm maddeler ölçekte kullanılmaya uygun bulunmuştur.

İkinci olarak verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu incelemek için Kaiser-

Meyer-Olkin (KMO) katsayısının .60'tan yüksek, Bartlett küresellik testi sonucunun da anlamlı olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2019). Yapılan analizin bulgularına Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. KMO ve Bartlett Küresellik Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin		.937
	Ki-Kare Değeri	4759.218
Bartlett Küresellik Testi	Serbestlik Derecesi	435
	p	.000

Tablo 2 incelendiğinde KMO değerinin .937 ve Bartlett testinin sonucunun anlamlı olduğu (4759.218; $p=.000$) görülmektedir. Field (2000) KMO testinin sonucunun alt sınır olarak .50 olması gerektiğini belirtmiştir. Büyüköztürk (2019) ise faktörleştirilebilirlik için KMO'nun .60'tan yüksek olması gerektiğini söylemiştir. Tavşancıl (2010) da KMO değerini bulunduğu aralıklara göre çeşitli şekillerde yorumlayarak .90 ve üzeri KMO değerini mükemmel olarak ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında çalışmada KMO testinin sonucunda elde edilen değer olabilecek en iyi değer aralığında olduğu ve verilerin faktör analizi için uygun yapıda olduğu görülmektedir.

Verilerin faktör analizi için uygunluğu tespit edildikten sonra Açımlayıcı Faktör Analizi'nden (AFA) faydalanılmıştır. AFA'da faktör belirleme yöntemlerinden biri olan temel eksen faktör analizi yöntemi ile promax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği; kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği ile incelenmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizinde ise Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı kullanılmıştır.

Bulgular

Ölçme aracını geliştirirken geçerlik ve güvenirlik analizleri için yapı geçerliği, ölçüt geçerliği ve Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplamalarına

ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Ölçeğin Yapı Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla AFA tekniğinden faydalanılmıştır. Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmakta olan AFA, ölçek geliştirmede kullanılan bir teknik olarak ön plana çıkar. Ölçek maddeleri arasındaki faktör sayısını belirlemeye yardımcı olur, hangi maddelerin hangi faktörleri ölçtüğü net olarak bilinmediği durumlarda kullanılır, var olan yapıyı açıklamaya katkıda bulunur (Hayton vd., 2004).

Elde edilen veriler doğrultusunda ölçeğin yapı durumunu belirlemek için özdeğerler ve yamaç birikinti grafiği incelenmiştir.

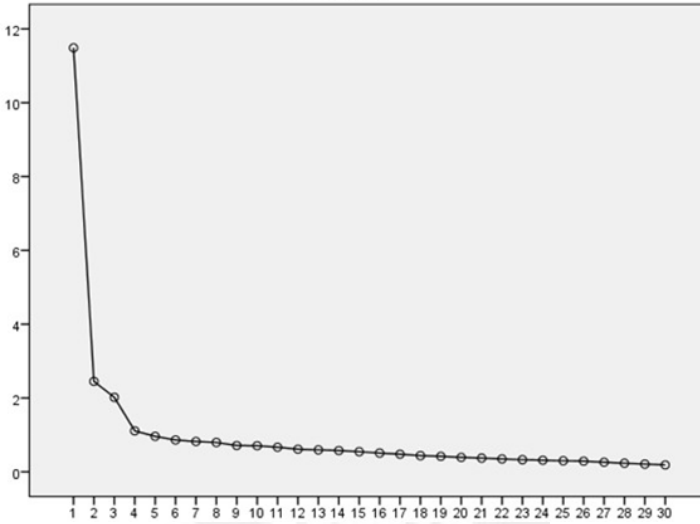
Tablo 2. AFA ve Paralel Analiz Özdeğerleri

Faktör	AFA Özdeğerleri	PA Özdeğerleri	Sonuç
1	14.379	1.7492	Kabul edildi
2	2.100	1.6666	Kabul edildi
3	1.695	1.5892	Kabul edildi
4	.838	1.5303	Reddedildi

Horn (1965) tarafından geliştirilen paralel analiz yönteminde gerçek verilerin korelasyon matrisinin özdeğerleri ile rastgele değerler içeren veri setlerinin korelasyon matrisleri karşılaştırılır. Tablo 2’de görüldüğü gibi faktör sayısı üç faktörlü yapı olarak belirlenmiştir.

Faktör analizi yamaç birikinti grafiğinde değerlendirmede bulunurken eğimin kaybolmaya başladığı noktaya dikkat edilir ve bu noktanın işaret ettiği sayıda faktör belirlenir (Kalaycı, 2018). Yamaç birikinti grafiği Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Yamaç birikinti grafiği

Yamaç birikinti grafiğine bakıldığında 3. boyuttan sonra yatay eksene paralel bir çizgi görünümünün oluşmaya başladığı görülmektedir. Tablo 3 ve Şekil 1 incelendiğinde özdeğeri 1'in üzerinde olan 3 faktörün olduğu belirlenmiştir. Yapılan analizlerde faktör yükü .32 ve altı olan maddeler ile binişik olan maddeler elenmiş ve nihayetinde üç boyutlu 32 maddeden oluşan bir ölçek ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. AFA Bulgularına Göre Boyutlardaki Maddelerin Faktör Yükleri

	Maddeler	Baskınlık	Güç	Kırılganlık
4	Bir yönetici pozisyonuna aynı özelliklere sahip birkadın ve erkek başvurduğunda erkek olanın seçilmesi daha uygundur.	.952		
8	Bir erkek eşinin/sevgilisinin sözünü dinliyor, onun isteğine uygun şekilde davranıyorsa kılıbıktır.	.803		
31	Erkek çocuklara yemek yapma, temizlik yapma, dikişdıkme gibi şeylerin öğretilmesine gerek yoktur.	.771		
6	Bir erkek, çevresindeki kadınlara sözünü dinletemiyorsa gerçek bir erkek değildir	.744		

3	Kadın yönetici altında çalışmak bir erkek için rahatsızedicidir.	.722	
23	Erkek adamın arada kaçamakları olması normaldir.	.654	
17	Erkekler kişisel problemlerini kimseden yardımistemededen çözmelidir.	.653	
32	Erkek çocuklara araba, tamir seti, silah gibi oyuncaklar; kız çocuklara bebek, tencere seti gibi oyuncaklar alınmalıdır.	.616	
21	Bir kadının özgür ve özgüvenli olması rahatsız edicidir.	.589	
7	Evde bozulan, kırılan eşyaları tamir edemeyen erkeklerzayıftır.	.554	
24	Bir erkeğin çok desenli ve renkli kıyafet giymesi onukadını gösterir.	.522	
5	Bir erkeğin soyunun devamı için erkek çocuğununolması önemlidir.	.512	
22	Ev işleri öncelikli olarak kadının görevidir.	.490	
25	Kadın ve erkek meslekleri ayrıdır.	.455	
28	Bir erkek her zaman eşinin/sevgilisinin nerede vekimle olduğunu bilmelidir.	.856	
30	Seven erkek kıskanır.	.808	
9	Bir erkek yanındaki kadına laf atıldığında o kişiyeşiddet uygulama hakkına sahiptir.	.733	
29	Bir erkek eşinin/sevgilisinin kıyafetlerine karışmahakkına sahiptir.	.717	
10	Başkaları kendisine sataştığında karşılık vermeyenerkek zayıf erkektir.	.550	
16	Erkekler içten içe korkmuş, gergin hissetseler degüçlü görünmelidir.	.542	
2	Bir erkek gerektiği zaman masaya yumruğu vurmalıdır.	.541	
19	Kadın gece bir eğlence mekânına ancak yanındaeşi/sevgilisi varsa gidebilir.	.529	
1	Evin reisi erkektir.	.382	
14	Çevremde gey bir çift olması beni rahatsız etmez.		.858
12	Geylerin çocuklar için rol model olabileceği(öğretmen vb.) meslekleri yapması normaldir.		.766

26	Düğünlerde erkeklerin kıvrak bir şekilde oynamasının normaldir.	.668
11	Bir tiyatro oyununda erkeklerin kadın rolleri canlandırması normaldir.	.625
27	Erkeklerin moda ile içli dışlı olması normaldir.	.618
15	Filmlerde/dizilerde gey karakterler olması rahatsız edicidir.	.577
20	Kadınlar eşleri olmadan kendi arkadaşlarıyla tatil edebilir.	.521
18	Erkeklerin insanların olduğu yerde ağlaması normaldir.	.432
13	Bir arkadaşım bana gey olduğunu söylese onunla arkadaşlığımı bitiririm.	.423
Madde Sayısı:		14 9 9
Özdeğer:		12.140 1.999 1.519
Açıklanan Varyans:		37.937 6.246 4.748
Toplam Madde Sayısı: 32	Toplam Özdeğer: 15.658	Toplam Açıklanan Varyans: 48.930

Tablo 3'te, Toksik Erkeklik Ölçeği'nin üç faktörden meydana geldiği (baskınlık, güç, kırılabilirlik) görülmektedir. Ölçekte sekizi olumsuz olmak üzere toplam 32 madde yer almaktadır. Olumsuz maddeler AFA işlemi öncesinde yeniden kodlanmıştır. Baskınlık faktörü 14, güç faktörü 9 ve kırılabilirlik faktörü 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin faktör yük değerlerinin .382 ile .952 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu 3 faktörlü yapının toplam varyansın %48.930'unu açıkladığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında çok faktörlü yapılarıdaki açıklanan varyans oranının %40 ile %60 aralığında olması yeterli görülmektedir (Çokluk vd., 2012). Dolayısıyla ölçeğin açıkladığı varyansın %48.930 olması kabul edilebilir olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4. Toksik Erkeklik Ölçeği'nin Toplam Puanı ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Gösteren Korelasyon Değerleri

Alt Boyutlar	1	2	3	4
Baskınlık	-			
Güç	,681**	-		
Kırılgnalık	,546**	,527**	-	
Toksik Erkeklik Ölçeği	,905**	,857**	,782**	-

***Korelasyonlar .01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).*

Tablo 4'te görüldüğü gibi Toksik Erkeklik Ölçeği'nin baskınlık alt boyutunun ölçeğin toplam puanıyla korelasyonu ,905; güç alt boyutunun ölçeğin toplam puanıyla korelasyonu ,857; kırılgnalık alt boyutunun ölçeğin toplam puanıyla korelasyonu ,782 olarak tespit edilmiştir. Bulgular incelendiğinde ölçeğin alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile ilişkili korelasyon değerlerinin pozitif yönde anlamlı şekilde istendik düzeyde olduğu görülmektedir.

Ölçüt Geçerliği

Bu çalışmada ölçüt geçerliğini belirleyebilmek için “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”nden (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011) yararlanılmıştır. Bunun için 108 kişiden elde edilen veriler kullanılmıştır. Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılarak yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Toksik Erkeklik Ölçeği'nin Ölçüt Geçerliği Korelasyon Katsayısı Değerleri

Ölçek	1	2
1. Toksik Erkeklik Ölçeği	-	
2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği	,889**	-

Not: ** $p < .01$

Tablo 5'e göre Toksik Erkeklik Ölçeği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nin (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011) arasındaki ilişki yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlıdır ($r = .889, p < .01$).

Toksik Erkeklik Ölçeğinin Güvenirliği

Ölçme aracının güvenirliliğini belirlemek için iç tutarlılık güvenirlilik katsayılarından Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Ölçeğin Güvenirlilik Katsayıları

Faktör	Cronbach Alfa Değeri
Baskınlık	.919
Güç	.897
Kırılganlık	.866
Toksik Erkeklik Ölçeği	.947

Yapılan analizler sonucunda Toksik Erkeklik Ölçeği toplamı için Cronbach Alfa katsayısı .947, Baskınlık alt boyutu için .919, Güç alt boyutu için .897 ve Kırılganlık alt boyutu için .866 olarak hesaplanmıştır. Psikolojik testlerde güvenirlilik katsayılarının .70 ve üzeri olması güvenirlilik için yeterli olmaktadır (Büyüköztürk, 2019). Elde edilen değerlere bakıldığında ölçek güvenilir bir ölçek olarak nitelendirilebilir.

Ölçeğin Puanlanması ve Yorumlanması

Toksik Erkeklik Ölçeği yapılan analizler sonucunda 32 madde ve 3 alt boyuttan oluşan son halini almıştır. Ölçekte 11, 12, 14, 18, 20, 26, 27 ve 31. maddeler olumsuz, diğer maddeler ise olumlu puanlanmaktadır. Ölçeğin 14 maddesi baskınlık, 9 maddesi güç ve geriye kalan 9 maddesi kırılganlık alt boyutunda yer almaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipinde bir ölçektir (1= Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kısmen katılıyorum, 4=Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum). Hem toplam puan olarak hem de alt boyutlar bazında puanlanarak değerlendirilebilmektedir. Ölçekten elde edilen puanın artması toksik erkeklik düzeyinin arttığını göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, uluslararası ve Türkçe alanyazına yeni girmeye başlayan ve henüz üzerinde yeterli sayıda araştırma yapılmayan toksik erkeklik kavramının değerlendirilmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu doğrultuda ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için kapsam geçerliği, yapı geçerliği, ölçüt geçerliği, güvenilirlik değerleri incelenmiş ve elde edilen bulgular geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin ilk alt boyutu olan ve “baskınlık” olarak adlandırılan alt boyutunda erkeklerin üstünlük kurma, kadın-erkek rollerindeki eşitsizlik, erkeklerin ayrıcalıklı olması, hiyerarşik güç gibi maddelerin yer aldığı gözlenmiştir. Connell, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar (adlı çalışmasında erkeklerin iktidar ilişkilerini denetleyip, erkekliğin nimetlerinden yararlandıkları bir cinsiyet sisteminden bahsetmiştir. Bu cinsiyet sisteminin evrenselliğine de değinmektedir. Kadınların ve erkeklerin farklı şeyler yaparak farklı statüler, konumlar ve getiriler elde etmelerine sebep olan cinsiyet temelli işbölümü önemlidir. Baskınlık alt boyutundaki maddelerin bu duruma uygun içeriğe sahip olduğu gözlenmektedir.

Ölçeğin ikinci alt boyutu güç alt boyutudur. Bu alt boyutta fiziksel güç, şiddet, kıskançlık gibi maddelerin yer aldığı görülmektedir. Toksik maskülen davranışlar sergileyen erkeklerin kurdukları ilişkilerde gücü ellerinde tutmaya çalıştıkları bilinmektedir. Connell’e (2017) göre erkek egemen toplumsal yapıda meşru hale gelen şiddet; erkek üstünlüğüne dayanmakta, erkeğin sertliği ve iktidarı üzerine kurulmuş olan ataerkil anlayışın etkisi ile güçlenmektedir. Toplumsal cinsiyet normları eşitsizliklere ve güç dengesizliklerine sebep olmaktadır. Erkeklerin güçlü ve iktidar sahibi olduğu, kadınların erkeklere göre daha düşük statüde görüldüğü ve kadınların erkeklere bağımlı oldukları gibi düşüncelerin toplumdaki yeri büyüktür (Aslan vd., 2008). İlişkilerdeki

baskıcı davranışları; erkeğin sevgilisinin/eşinin gün boyunca yaptığı her şey hakkında bilgi sahibi olmayı istemesi, kadının davranışlarını ya da giyim şeklini kısıtlaması, kadını sahiplenmesi ve kıskanması gibi davranışlarla açıklamak mümkündür (Sünetçi vd., 2016).

Ölçeğin üçüncü alt boyutu kırılabilirlik alt boyutudur. Bu alt boyutta homofobi, feminenlikten kaçınma gibi maddelerin bulunduğu görülmektedir. Rowbotham'a (1998) göre, kadın gibi olmaktan korku duyan erkekler, feminen davranışlar sergilediklerinde diğer erkekler ve kadınlar tarafından aşağılanacaklarını düşünmekte, kendilerini değersiz hissetmektedirler. Levant ve Pollack'e (1995) göre erkekler; baskın, başarı odaklı, hırslı, kimseden yardım almadan kendi kendine yetebilen, risk alabilen, maceracı, duygusal açıdan kısıtlı, "feminen" olma ihtimaline sahip her türlü eylem ve tutumdan kaçınan bir varoluşta olmalarını gerektiğini düşündüren bir erkeklik normunun içinde bulunmaktadır. Bu görüşler göz önüne alındığında geliştirilen ölçme aracında bulunan alt boyutların ve maddelerin uygun içerikte olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada 18 yaş üzeri farklı yaş gruplarından erkeklere ulaşılmıştır. Çalışma grubu sadece üniversite öğrencileri veya belli bir yaş grubuyla sınırlandırılmamıştır. Ancak yaş gruplarındaki dağılıma bakıldığında 18-34 yaş aralığından daha fazla kişiye ulaşıldığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu eğitim düzeyi yüksek olan erkeklerdir. Geliştirilen ölçme aracının daha farklı demografik yapıdaki katılımcılar üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasının faydalı ve çalışmayı destekleyici olabileceği düşünülmektedir.

Toksik Erkeklik Ölçeği'nin gelecek çalışmalarda kullanılması toplumsal cinsiyet konulu çalışmalara katkı sağlayabilir. Aynı zamanda toksik erkekliğin çeşitli değişkenlerle ilişkisi daha detaylı incelenerek bu konuda farkındalık kazandırılabilir. Örneğin daha sonraki araştırmalarda toksik erkeklik ile benlik saygısı, ilişki doyumu, yalnızlık, duygusal tepkisellik gibi değişkenlerle ilişkisi

incelenebilir. Bunun yanı sıra toksik erkekliğin toplumun tamamına verdiği zararlar incelenerek bu konuda önleyici ve koruyucu çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akça, Emel Baştürk ve Ebru Tönel. “Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe”. *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* ed. İlker Erdoğan (İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2011), 11-39.
- Altınova, Hasan Hüseyin ve Veli Duyan. “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması,” *Toplum ve Sosyal Hizmet* 24, no. 2 (2013): 9-22.
- Aslan, Dilek vd. Ankara’da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci ve Dördüncü Sınıflarından Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu ve Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi, 2008.
- Bakioğlu, Fuad ve Ayşe Sibel Türküm. “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği’nin Türkçeye Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27, no. 2 (2019): 717-725.
- Barutçu, Atilla. “Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları,” (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013).
- Bora, Aksu ve İlknur Üstün. *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler* (İstanbul: Tesev Yayınları, 2005).
- Bosson, Jennifer K. ve Joseph A. Vandello. “Precarious Manhood and Its

Links to Action and Aggression,” *Current Directions in Psychological Science* 20, no. 2 (2011): 82–86.

Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi, 2019).

Carrigan, Tim, Bob Connell ve John Lee. “Towards A New Sociology of Masculinity,” *Theory and Society* 14, no. 5 (1985): 551-604.

Connell, R W. *Gender and Power* (Stanford: Stanford University Press, 1989).

Connell, R. W., ve James W. Messerschmidt. “Hegemonic Masculinity: Rethinking The Concept,” *Gender ve Society* 19, no. 6 (2005): 829-859.

Connell, R. W. *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, çev. Cem Soydemir (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017).

Çelik, Gizem “Erkekler de Ağlar!”: Toplumsal Cinsiyet Rollerinde Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü,” *Fe Dergi* 8, no. 2 (2016): 1-12.

Çokluk, Ömay, Güçlü Şekercioğlu ve Şener Büyüköztürk. *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012).

DeVellis, Robert F. *Scale Development Theory and Applications* (Thousand Oaks: SAGE Publication, 2003).

Diaz, Josh. “How Gender Formation Can Inform Best Practices for Combating Toxic Masculinity.” (New Haven: Yale University Unpublished Education Studies Capstone, 2021).

Erol, Maral. “İktidar, Erkeklik ve Teknoloji,” *Toplum ve Bilim* 101, (2004): 127-143.

- Field, Andy. *Discovering Statistics Using SPSS for Windows* (Thousand Oaks: SAGE Publications, 2000).
- Gedik, Esra, Hülya Çakır ve Anıl Coşkun. “Bir İnşaa Süreci Olarak Erkeklik: Yozgat Örneği,” *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6, no. 1 (2020): 84-95.
- Goldberg, Herb. *Erkek Olmanın Tehlikeleri*. çev. Selçuk Budak (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2010)
- Hacısoftaoğlu, İlknur ve Canan Koca. ““Delikanlı gibi Yaşayın, Delikanlı gibi Oynayın” : Eril Bir Alan Olarak Spor Medyası Üzerine Bir İnceleme” *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* ed. İlker Erdoğan (İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2011).
- Hayton, James C., David G. Allen ve Vida Scarpello. “Factor Retention Decisions in Exploratory Factor Analysis: A Tutorial on Parallel Analysis,” *Organizational Research Methods* 7, no. 2 (2004): 191-205.
- Horn, John L. “A Rationale and Test for The Number of Factors in Factor Analysis,” *Psychometrika* 30, no. 2 (1965): 179–185.
- Horzum, Şafak. “Erkek ve Erkeklik Çalışmaları: Sorunsaldan Kuramsala,” *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2, no. 4 (2018): 75-101.
- Jufanny, Desvira ve Lasmery RM Girsang. “Toxic Masculinity in The Patriarchal System (Van Dijk’s Critical Discourse Analysis in The Film “Possessive”),” *Journal of SEMIOTIKA* 14, no. 1 (2020): 8-23.
- Kalaycı, Şeref (ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (Ankara: Dinamik Akademi, 2018).
- Kline, Paul. *An Easy Guide to Factor Analysis* (New York: Routledge, 1994).
- Kupers, Terry A. “Toxic Masculinity as a Barrier to Mental Health Treatment

- in Prison,” *Journal of Clinical Psychology* 61, no. 6 (2005): 713-724.
- Levant, Ronald F. ve William S. Pollack. *A New Psychology of Men* (New York: Basic Books, 1995).
- Mahalik, James R., Shaun M. Burns ve Matthew Syzdek, M. “Masculinity and Perceived Normative Health Behaviors as Predictors of Men’s Health Behaviors,” *Social Science & Medicine* 64, no. 11 (2007): 2201-2209.
- Messerschmidt, James W. *Hegemonic Masculinity: Formulation, Reformulation, and Amplification* (Rowman ve Littlefield, 2018).
- Messner, Michael A. *Politics of Masculinities: Men in Movements* (United States: Altamiea Press, 2000).
- Parent, Mike C., Terasa D. Gobble ve Aaron Rochlen. “Social Media Behavior, Toxic Masculinity, and Depression,” *Psychology of Men ve Masculinities* 20, no. 3 (2019): 277–287.
- Ridgeway, Cecilia L. *Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in The Modern World* (New York: Oxford University Press, 2011).
- Rowbotham, Sheila. *Kadın Bilinci Erkek Dünyası*. çev. Şükrü Alpagut (İstanbul: Payel Yayınları, 1998).
- Sancar, Serpil. *Erkeklik: İmkânsız iktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler* (İstanbul: Metis Yayınevi, 2009).
- Sarıçam, Hakan ve Aykut Sığın. “Erkeksi Davranış Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 16, (2020): 339-357.
- Scott, John. *A Dictionary of Sociology* (New York: Oxford University Press, 2015).

- Sculos, Bryant W. "Who's Afraid of 'Toxic Masculinity'," *Class, Race and Corporate Power* 5, no. 3 (2017): 1-5.
- Soysal, Şafak. "Toksik Erkeklik ve İyi Oluş Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığı ve Duygu Düzenleme Üçlüğünün Aracı Rolü," (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2022).
- Sünetçi, Büşra vd. "Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Algıları Üzerine Bir Araştırma," *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi* 16, no. 1 (2016): 56-83.
- Springer, Kristen W. ve Dawne M. Mouzon. "“Macho Men” and Preventive Health Care: Implications for Older Men in Different Social Classes. *Journal of health and social behavior* 52, no. 2 (2011): 212-227.
- Tabachnick, Barbara G. ve Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics* (Boston: Allyn ve Bacon, 2001).
- Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2010).
- Türkoğlu, Beril. "Violence as a Way of Reconstructing Manhood: The Role of Threatened Manhood and Masculine Ideology on Violence Against Women," (Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013).
- Türkoğlu, Beril. (2019). "Precarious Manhood in Turkey: Earned, Lost, and Threatened Status of Manhood," (Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2019).
- Uçan, Gülten ve Hakan Baydur. "Türk Erkeklerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması," *International Journal of Social Science* 47, (2016): 289-308.

- Whitehead, Stephen M. *Toxic Masculinity: Curing the Virus: Making Men Smarter, Healthier, Safer*. (Andrews UK Limited, 2021).
- Vandello, Joseph Alan ve Dov Cohen. "Culture, Gender, and Men's Intimate Partner Violence," *Social and Personality Psychology Compass* 2, no.2 (2008): 652-667.
- Vandello, Joseph A. et. al. "Precarious Manhood," *Journal of Personality ve Social Psychology* 95, no. 6 (2008): 1325-1339.
- Vandello, Joseph A. et. al. "When Equal isn't Really Equal: The Masculine Dilemma of Seeking Work Flexibility," *Journal of Social Issues* 69, no.2 (2013): 303-321.
- Yalçın, Meral Gezici ve Veysi Tanrıverdi. "'Kavanozu Açan' Erkeklerle 'Kafasını Kullanabilen' Kadınlar: Erkek Üniversite Öğrencilerinin Erkeklik Müzakereleri," *Masculinities: A Journal of Identity and Culture* 9, no. 10 (2018): 129-167.
- Yousaf, Omar, Aneka Popat ve Myra S. Hunter. "An Investigation of Masculinity Attitudes, Gender, and Attitudes Toward Psychological Help-Seeking," *Psychology of Men & Masculinity* 16, no. 2 (2015): 234-237.
- Zeyneloğlu, Simge ve Füsün Terzioğlu. "Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri," *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40, no. 2 (2011): 409-420.